

Dr hab. n. med. Dorota Słonina, prof. NIO
Centrum Badań Translacyjnych i Biologii Molekularnej Nowotworów
Narodowy Instytut Onkologii im. M. Skłodowskiej-Curie
PIB, Oddział w Gliwicach
dorota.slonina@io.gliwice.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. Justyny Miki

pt. „Effects of low dose radiation exposure and aging on T cell receptor beta chain (TCR β) repertoire in human and mice”

1. Wartość naukowa rozprawy - trafność podjętej tematyki badawczej i jej oryginalność

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska dotyczy aktualnego i ważnego tematu jakim jest, ogólnie mówiąc, mechanizm działania układu immunologicznego, a w szczególności limfocytów T i ich receptorów (TCR) odpowiedzialnych za rozpoznawanie obcych antygenów. Jedną z ról receptorów limfocytów T jest rozpoznawanie antygenów prezentowanych na komórkach nowotworowych i w konsekwencji eliminacja zmienionych komórek. Niestety, komórki nowotworowe potrafią uciec spod nadzoru immunologicznego blokując punkty kontrolne układu odpornościowego na limfocytach T (receptor CTLA-4, PD1 i jego ligand PD-L1) i hamując tym samym przeciwnowotworową odpowiedź immunologiczną. W ostatnich latach zastosowanie inhibitorów punktów kontrolnych układu odpornościowego stało się jedną ze strategii walki z nowotworami. Niestety, immunoterapia u wielu chorych na nowotwory jest nieskuteczna i do tego obarczona poważnymi efektami ubocznymi. Próby identyfikacji czynników predykcyjnych (biomarkerów), na podstawie których można by przewidzieć odpowiedź immunologiczną pacjenta jak na razie nie przyniosły oczekiwanych rezultatów. Warto wspomnieć, że jedną z form immunoterapii jest terapia CAR-T, w której wykorzystuje się własne limfocyty T pacjenta, zmodyfikowane genetycznie i wzbogacone o chimerowy receptor rozpoznający antygeny nowotworowe. Również w przypadku tej terapii przyczyny niepowodzeń nie są poznane. Dlatego też poszukiwanie nowych czynników, które mogą mieć wpływ na funkcjonowanie ludzkiego układu immunologicznego jest pożądanym

przedmiotem badań. Obecnie w badaniach klinicznych testowane są różne strategie mające na celu pokonanie oporności nowotworów na immunoterapię. Jedną z nich jest łączenie immunoterapii z radioterapią niskimi (gdzie mowa o radioterapii) dawkami promieniowania od 0,5 do 2 Gy, które jak wykazano mają zdolność reprogramowania środowiska nowotworu między innymi poprzez zwiększenie nacieku komórek dendrytycznych i limfocytów T CD4 i CD8. Poznanie mechanizmu działania tej terapii wymaga jednak dalszych badań.

Doktorantka w swojej pracy postanowiła skupić się na biologii procesu rekombinacji V(D)J (w wyniku którego powstają geny kodujące receptory limfocytów T) i różnorodności receptorów limfocytów T w zależności od płci, wieku, ekspozycji na niskie dawki promieniowania jonizującego i charakterystyki sekwencji TCR. Do badań Doktorantka wykorzystowała dane dla ludzi zdrowych i myszy oraz dane osób z Kohorty Life Span Study, czyli ofiar ataków jądrowych na Hiroszimę i Nagasaki. Wszystkie dane pochodziły z otwartych baz danych i zostały uzyskane metodami wysokoprzepustowego sekwencjonowania (w tym sekwencjonowania nanoporowego, czyli długich odczytów sekwencyjnych). Celem pracy było dostarczenie schematu analizy do badania różnorodności receptorów limfocytów T w oparciu o dane z sekwencjonowania i cytometrii przepływowej. Do analizy tak dużej ilości danych niezbędne jest zastosowanie specjalnych metod obliczeniowych, programów i algorytmów. Zatem zaproponowany temat badań dobrze wpisuje się w aktualne kierunki badań bioinformatycznych. Analiza różnorodności TCR u indywidualnych osób może w przyszłości wspomóc nie tylko walkę z nowotworami, ale także z chorobami autoimmunologicznymi czy starzeniem się.

2. Wartość merytoryczna rozprawy

Praca składa się z 10 rozdziałów. Rozdział 1 to krótki wstęp, w którym Doktorantka uzasadniła cel badań oraz precyzyjnie sformułowała hipotezy badawcze, a także krótko przedstawiła zawartość poszczególnych rozdziałów pracy. W rozdziale 2 Doktorantka umiejętnie wprowadziła czytelnika w tematykę badawczą. Omówiła funkcję układu odpornościowego skupiając się na mechanizmach odporności nabytej i roli limfocytów T i B. Następnie przedstawiła przebieg, dojrzewanie i podział limfocytów T oraz szczegółowo opisała budowę molekularną receptora limfocyta T oraz proces rekombinacji V(D)J. Omówienie tych zagadnień zostało poparte pięknymi kolorowymi rycinami. Ta część pracy napisana jest bardzo jasno i czyta się ją bardzo dobrze.

W rozdziale 3, który jest dalszą częścią wprowadzenia do tematyki rozprawy Doktorantka dokonała przeglądu metod (ich wad i zalet) stosowanych do oceny zmienności repertuaru receptorów limfocytów T oraz metod statystycznych do oszacowania różnorodności TCR. Scharakteryzowała także bazy danych (uzyskanych metodami wysokoprzepustowego sekwencjonowania i cytometrii przepływowej) wykorzystane do badań. Kolejne rozdziały od 4 do 8 omawiają poszczególne tematy badawcze i w obrębie każdego z nich znajdują się podrozdziały wstęp, materiał i metody, wyniki, wnioski i dyskusja. Wyniki przedstawione w rozdziałach 4, 5 i 8 zostały już opublikowane, a te w rozdziałach 6 i 7 są w trakcie publikacji. Należy podkreślić, że metodyka badań, w tym zaawansowane metody obliczeniowe i narzędzia statystyczne do analizy danych zostały opisane dokładnie i zrozumiale. Wszystkie wyniki (a uzyskano ich bardzo dużo) przedstawiono w sposób jasny i logiczny oraz udokumentowano starannie przygotowanymi kolorowymi wykresami i tabelami. Uzupełniające wyniki zawarto w rozdziale 10. Jestem pod wrażeniem ogromu pracy i obliczeń, które wykonała Doktorantka.

Spośród wszystkich uzyskanych przez Doktorantkę wyników mnie jako radiobiologa zatrudnionego w Narodowym Instytucie Onkologii najbardziej zainteresowały te dotyczące wpływu promieniowania jonizującego na różnorodność receptorów limfocytów T uzyskane z badań na myszach oraz od osób z Kohorty Life Span Study. Autorka wykazała, że niska dawka promieniowania 0,1 Gy przyspieszała starzenie się układu immunologicznego zdrowych myszy. Natomiast wyższa dawka 1 Gy spowalniała lub nawet odwracała ten proces. Interesująca byłaby analiza danych pochodzących od myszy z nowotworami, które napromieniono powyższymi dawkami. Ciekawa jest także analiza różnorodności genów V w limfocytach naiwnych i limfocytach pamięci pozyskanych od żyjących ofiar ataków jądrowych na Hiroszimę i Nagasaki, którą Doktorantka przeprowadziła w celu oceny wpływu promieniowania na populację obwodowych limfocytów T w zależności od dawki, wieku w momencie wybuchu i czasu jaki upłynął od tego zdarzenia. W jej wyniku wykazano, że różnorodność genów V w limfocytach wzrastała istotnie wraz z czasem. Z pewnością takie informacje zasilą bazę danych kohorty LSS, która jest głównym źródłem informacji dotyczącej częstości występowania nowotworów popromiennych.

W dyskusji Doktorantka wykazała się dojrzałością, konsekwentnie omówiła uzyskane wyniki i skonfrontowała je z raportami innych autorów. Szkoda, że wnioski z przeprowadzonych badań nie zostały wypunktowane. Zamiast tego w rozdziale 9 przyjęły formę 6-stronicowego

podsumowania. Omówione wnioski odpowiadają jednak na założenia i cele pracy oraz ukazują uzyskane wyniki, które są oryginalnym osiągnięciem badawczym Doktorantki.

3. Poprawność redakcyjna rozprawy

Rozprawa doktorska, napisana w języku angielskim, ma formę monografii liczącej 163 strony i zawiera wszystkie wymagane elementy typowe dla oryginalnych prac badawczych. Szata graficzna jest bardzo atrakcyjna. Praca zawiera 40 rycin i 30 tabel. Uwagę zwraca strona edytorska. Praca została przygotowana niezwykle starannie, przejrzysto i poprawnie stylistycznie. Piśmiennictwo obejmuje 192 pozycje, w większości opublikowane w latach 2010 - 2020, stanowiące przegląd aktualnej światowej literatury dotyczącej omawianej tematyki. Nie mam zastrzeżeń do strony formalnej pracy.

4. Uwagi

Jako recenzent nie mam uwag merytorycznych. Wyniki badań będących tematem rozprawy doktorskiej zostały już w większości opublikowane w recenzowanych czasopismach.

Chciałabym jedynie zwrócić uwagę na fakt, że praca doktorska została wydrukowana jednostronnie. Nie jest to zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju, którymi powinniśmy się kierować.

5. Ocena końcowa

Podsumowując stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani Justyny Miki stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, a jej zawartość merytoryczna i niezwykle staranny sposób przedstawienia wyników świadczą o dojrzałości naukowej Doktorantki. Rozprawa spełnia warunki stawiane pracom na stopień doktora określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, dlatego wnoszę do Rady Dyscypliny Inżynieria Biomedyczna Politechniki Śląskiej o dopuszczenie mgr inż. Justyny Miki do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie Inżynieria Biomedyczna.